

Mitges cultures

Vicent Botella

Institute of Science and Technology - Àustria

6:00. Aeroport de Viena.

Bon dia. Diu el periòdic que volen treure la filosofia de les aules dels instituts. Les nostres arrels culturals, essencials, com ara la filosofia, malviuen amb una reputació sollada. I ens assetgen els piròmans desbocats. Segons el raonament dels idiotes incendiaris, tot allò que no genera beneficis econòmics immediats ha de ser eliminat dels currículums, foragitat de les aules.

8:35. En algun punt sobre Alemanya.

Quins objectius ha d'assolir l'educació? Per a què cal preparar les futures fornades de ciutadans? Com diu Bertrand Russell en el seu llibre *On Education*, cal plantejar-se aquestes qüestions (filosòfiques, per cert) abans de decidir «com» educar. Els piròmans han triat la seua resposta i es dediquen a podar currículums i a preparar-nos a tots «per al mercat laboral». Ja em disculpareu, però aquesta expressió em produeix una forta picor a les cames.

10:27. Aeroport de Londres-Heathrow.

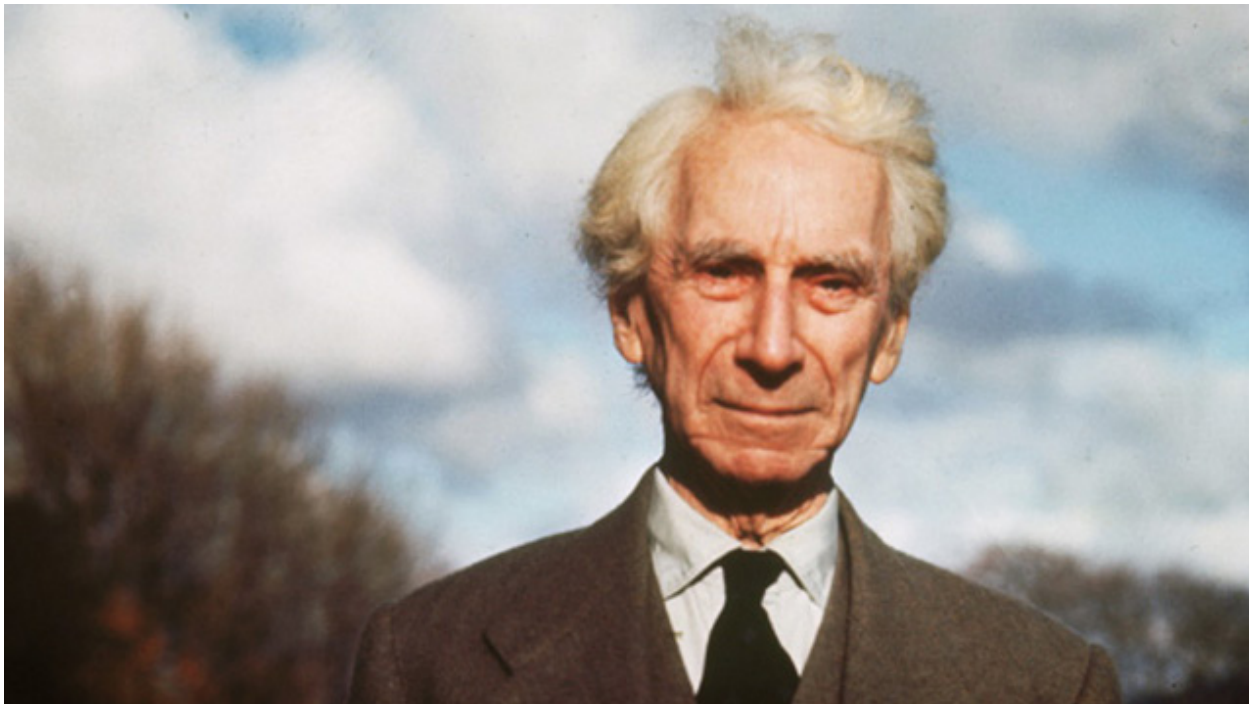
Dir-li a una xiqueta o adolescent que anar a l'institut serveix per millorar les seues expectatives laborals és ben trist. Aquest raonament estableix els diners com a mesura absoluta i final de l'èxit vital de l'individu. I, a més a més, propicia una competència ferotge, donat que aquest èxit s'atorga, exclusivament, a títol indivi-

dual. Els esforços per impulsar la cooperació, l'altruisme o altres valors cívics, es veuen sempre sabotejats per aquesta idea que corre subterrània: el teu èxit depèn, en gran mesura, del fracàs de la resta. Ens cal recordar que la crisi econòmica actual la va coure gent amb estudis universitaris i amb aquests ingredients: adoració dels diners, una ètica anèmica o comatosa i un egocentrisme en flama. La causa de la crisi no fou una fallida de tipus tècnic, una errada en el càlcul, sinó una crisi de valors humanistes.

11:44. Estació de tren de King's Cross. Londres.

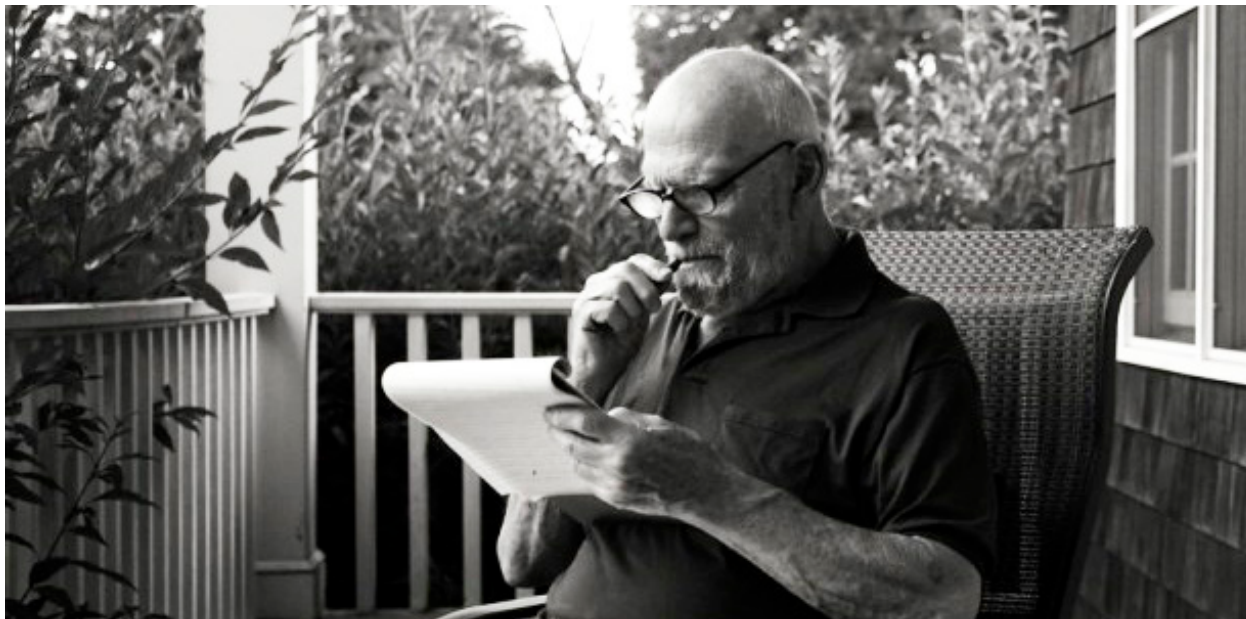
No vull dir que preparar-se per a les qüestions estrictament pràctiques, prosaiques, de la vida no siga absolutament necessari. Ens cal uns seguretat física, un sostre, un tros de pa cada dia, per desenvolupar el nostre potencial humà. L'educació ens ha d'ajudar a obtenir aquests requisits mínims però ha d'anar més enllà. Si més no perquè en aquesta vida també ens assetja allò que Joan Margarit anomena la «intempèrie moral». En una entrevista recent, deia l'arquitecte-poeta que

«A la intempèrie moral només podem fer-hi front amb unes quantes coses: amb la literatura, la poesia, la música, la filosofia, les belles arts, fins i tot –per a molta gent– la religió. I prou, no hi ha res més. Si a tu se't

Bertrand Russell (1872 – 1970)

Oliver Sacks (1933 – 2015). Foto: Bill Hayes.

mor una filla, les úniques coses que et poden ajudar són aquestes, i res més. Però no pots dir que Mozart et resoldrà la mort de la teva filla. A algú que el necessiti li has de preguntar: quan de temps fa que escoltes Mozart? Si et diu que mai, Mozart no li servirà de res.»

I afegia: «Al llarg d'aquesta vida, una persona estarà sotmesa, tard o d'hora, a embranzides de la intempèrie moral i és prudent donar-li unes eines que en direm “cultura i educació”».

12:05. Dalt d'un tren, sortint de Londres cap al nord.

Parlant de la intempèrie: se'ns ha mort Oliver Sacks. Es va criar prop d'ací, en aquests suburbis que observe des del tren. Oliver Sacks fou neuròleg i escriptor. Admire profundament el seu pensament i la seua obra. Fou un observador incomparable, un explorador de la ment metòdic, entusiasta, vital i compassiu. Heus aquí un científic que entenia i gaudia les humanitats, les arts, com una part essencial de l'equilibri i de la plenitud de l'individu. Acabe de llegir la seua molt entretinguda autobiografia, *On the move*. Aquest Nadal, regaleu-vos qualsevol dels llibres de Sacks.

15:00 A la vora del riu Cam, sota un arbre. Cambridge.

Potser us sorprendrà aquesta defensa de les humanitats, precisament ací, en aquesta revista dedicada a la divulgació científica. Però a mi em sembla d'allò més coherent. Segons el meu parer, la curiositat genuïna no pot fer distincions entre ciència i humanitats. Convé no oblidar que el pensament crític, l'escepticisme o la vocació científica són opcions, eleccions de l'individu, que tenen un fonament filosòfic. A més a més, la ciència com a empresa social i cooperativa s'estructura sobre un andami de valors filosòfics implícits. Si aquesta estructura fa fallida, la ciència sofreix. De fet, el món acadèmic ja pateix les conseqüències d'una visió mercantilista i curterminista de l'activitat científica.

Aquesta noció de les «dues cultures», la ciència per una banda i les humanitats per l'altra, va sorgir ací a Cambridge, arran del títol d'una conferència del físic Charles Percy Snow l'any 1959. En la meua opinió, potser hagués estat més adient parlar de «mitges cultures». És tan absurd haver de triar entre aquestes opcions com preguntar-se quina cama li sobra a Messi.

20:15 Capella del Trinity College, Cambridge.

Ha sigut un dia llarg de viatge. En arribar a Londres plovia, però a Cambridge ha lluit el sol i he pogut passejar. Ara ja és de nit iestic a la capella del Trinity College, sol, mirant-me l'estàtua de Newton, tènue-ment il·luminada. És una obra d'una factura excel·lent i Newton no llueix la típica perruca dels retrats més coneguts, sinó els seus cabells curts i amb entrades. És un Newton madur i proper, humà. El Newton dels *Principia*, potser.

Mentre volte per la capella recorde que Bertrand Russell també fou membre d'aquest college. Durant la primera guerra mundial l'expulsaren a causa de les seues manifestacions pacifistes. Què us sembla? Un matemàtic foragitat per conviccions filosòfiques i polítiques. Després de la guerra s'afanyaren a corregir l'errada històrica, i aquest matemàtic pacifista acabaria guanyant el premi Nobel de Literatura l'any 1950 «en reconeixement per la seua obra variada i significativa en defensa dels valors humanistes i la llibertat de pensament».

Russell i Sacks, aquest és l'ideal a perseguir, individus en els quals la curiositat és total, arbres esplèndids de coneixement.

Bona nit.

[1] Entrevista a Joan Margarit. *Nació Digital* 30/1/15.

[2] Xavier Duran. *Les dues cultures: un debat novel·lat*. Mètode 79, Tardor 2013.

[3] Bertrand Russell. *On Education*. (Editat en castellà: *Sobre Educación*. Ed. Austral)

[4] Oliver Sacks. *On the move*. (Editat en castellà: *En movimiento – Una Vida*. Ed. Anagrama)